

*Adtál nekem, Isten,
hosszú életet,
nem hagytál elveszni.
Örök Szeretet,
ellenem vétőket
hogy szerettem én,
úgy lett életemből
szép nagy költemény.*

*Adtál nekem írnom
szép s jó verseket,
Téged azok hát mind
fenn dicsérjenek,
mint szép új zsoldárok
és dicsérettek,
Téged, Isten, ember —
s világszeretet.*

*Köszönöm, hogy annyit
megbocsátottál,
rosszat amit tettem,
s életet adtál,
erőt, hogy megírjam
ezt az éneket —
köszönöm, szívemben
a szeretet...*

Ezek a kései hálaimák alighanem végérvényesen eldönthetik azt a kérdést, vajon az imádságok szerves részei-e irodalmunknak. Erdélyi itt is ősi költői hagyományt ébresztett, s bár nyelvészeti tárgyú fejtegetéseiről nem sok jót lehet elmondani, imádságos versei a nyelv mélyrétegeiből hoznak üzenetet, s ez is szavatolja maradandó voltukat.

Pályakezdő verseiből kihallatszik kissé színpadias életidegenség. A magány vallomásai. Elhíhetővé teszi őket, hogy nem orgonaszótól kísért elégiák, hanem a társtalan, célját bizonytalanul látó érző ember vallomásai. Ez azonban csak kezdet, mely sok lírikusnál szólalt meg hasonló hangon, a nála fiatalabbaknál is, hisz a harmadik nemzedék jó néhány költője elégiákkal indult, ami teljesen érthető volt a veszített világháború és Trianon után. Erdélyinél azonban akkor is megcsendül a mélyben a gyermeki játékosság, amely a rímelésben és a ritmusban is megmutatkozik.

Az én országom bevezetésében, az *Adósságban* olvassuk: „Dalolni küldött engem e világba / Az ég felől földdel vívott ősi per, / ujjakat érzek én a szíven, / Mik azt halálig nem eresztik el.” Küldetéstudatának korai megfogalmazása: a szegények képviselőjében érkezik, az ő gondjait-bajait kell elmondania, méghozzá azon a nyelven, amelyet beszélnek, amelyen imádkoznak, vagy megszólítják egymást estebéd után a ház előtti padon üldögélve, pipafüst mellett. Regény témája lehetne, ahogy meghallotta a hangot, s követte uta-

sítását. Még elementárisabb hatása tehetett volna, ha fellépése pillanatától módja lett volna füzetek helyett kötetek kiadására. Pedig egyetemes igény-nel tudta megfogalmazni célját, a szegények képviselőjét, gondjaik elsírását. A *Téli dal* igazi önvallomás, a legfontosabb témához érkezésének dokumentuma: „Vissza! Vissza!... De jaj, a híd leégett, / A veszített vadon nekünk rég pokol, / Elindultunk keresni örökéden / S oly messze még az ígért egyakol. / Vissza!... De jaj, mivégre: pápuának / A szörnyű utat elől kezdenem?! — / Riadóját zendítem a továbbnak: / Mi lesz velem?!”

Ezekben a verseiben is érzekelni a másik ember felé békülés jelül nyújtott kezét. Témái olykor forradalmiak, felzaklatónak minősültek (botránykőnek számított a *Lovaspóló a Vérmezőn*), mindent összevetve mégsem volt forradalmár. De amit elmondott, forradalmian újszerű volt, a föld népe és szava rendült meg verseiben, s ez jórészt ismeretlen hang volt, csak a szociográfiák felvirágzása után figyeltek fel rá, s kezdtek intézményes harcot ellene. Hiába harsogott-tombolt Szabó Dezső, féktelen indulata akkor is ellenszenvet keltett, amikor igaza volt. Erdélyi fogadtatása, az iránta tanúsított figyelem azt mutatta, hogy az általa bemutatott elfertőződött sebeket valamiképp ápolni és gyógyítani kellene. Amikor azt kellett tapasztalnia, hogy ehhez hiányzik az elszánás, mind hangosabban követelte a megoldást, s ott vélte megtalálni, ahol tobzódott az erőszak és a nemzet megcsonkítása lett a cél építése helyett.

Nagy költő volt? Inkább izlésfordító és lelkiismeret-ébresztő. Ám amint tudjuk, a langyosakat kiköpi az Úr. Van olyan verse, amelyben úgy érzi, koporsójában fekszik, mert szavainak nincs kellő fogantaja, csak a lehulló gesztenyék kopogását lehet hallani a lucskos őszi háztetőn. Szerecsére a koporsó födelét nem szegezték rá, módunk van visszaperelni az elmúlásból és a feledésből. Ebben nagy segítségünkre van a *Fekete tölgy*, s Medvigy Endréhez csatlakozva sürgőn összes verseinek megjelentetését.

RÓNAY LÁSZLÓ

IANCU LAURA: ÉJSZAKA A GYERMEK Versek, litánia

Iancu Laura legutóbbi verseskötetét tavaly adta ki a Magyar Napló, címe: *Éjszaka a gyermek*. A kötet belsejében, közvetlenül a cím alatt olvashatjuk a műfaj-meghatározást: versek, litánia. Ezzel már hangolja is várakozásunkat ez a szürke fedeltű, keményborítójú, izléses kis könyv. A versek hat ciklusba rendezettek, a hetedik a *Litánia*, aminek jelentése párbeszéd formájú könyörgő ima.

A borítón látható fotó alulról felfelé emelkedő perspektívába helyezi az olvasó tekintetét, ami nemcsak szépsége okán találó, de ez a „felfelé nézés” a költeményekben is érvényes. A gondolati terület, ahol Iancu Laura jár, teremtményi léptével közelíti a teremtett valósághoz, miközben tekintete óriási távolban pásztáz (*Húsz esztendőre a hazától*), olykor megakad a teremtő hátán, vagy a vályogfalból előtűnő istentapasztalaton. Érzékelésének „szűrőjén” sokkal inkább a szükség és a nehézség adta tapasztalatok akadnak fenn, mint a játékoság, boldogság, vagy súlytalanság állapota. „Csak arra intelek, fiam, hogy akármelyik mezőn legelteted a juhaidat, Istent a bajban keresd! Sehol máshol nem találod meg!” *És a jó?* „A jót azt adja, fiam. De a bajban közel megy hozzád. Megfogja a kezéd” (*Litánia, részlet*).

A *Mit remélek e másvilági úttól* ciklussal indul a kötet. Imádságos lírai hang szólít meg benne egy sejtethető valakit, és beszél hozzá. A hó, az ég, az ősz, az este, a ködben való hazafelé irányulás és eltávolodás a hangulati „környezete” ezeknek a verseknek. Közvetlenül ezután *A senkiföldjén állok én is* című ciklus válaszként is rezonálhat az első rész címadó kérdésére. Eszünkbe juttathatja Pilinszkyt: „Egészen új területre jutottam, ahová valószínűleg kevesen fognak tudni követni”, de a *Senkiföldjén* című versciklusát, versét, sőt annak is inkább egy részletét: „Künn már az éj. Csecsemők éjszakája. / Megismételhetetlen nyugalom. / Álom, mely lassan engem is elaltat. / A kicsinyek nagy álmát alhatom. (...) Először nézel a mi éjszakánkba.” Ugyanabban a „tejjúttal bélelt dimenzióban” járunk Iancu Laura költészetében is, a „csillagpuszták kietlen fönnsíkján”? Azt olvashatjuk: „A senkiföldjén állok én is, / világom hőmező. / Szerelem ez is — akartam mondani. (...) Állok a gyászban / szavaiddal — szerelem ez is, / nem félek, el nem alszom” (*Meg nem érkezik*). Leggyakrabban használt szavai a tél, a hold, a hideg, az éjszaka, az este, a nagy-péntek. Ebben a ciklusban is találkozhatunk a már korábbi kötetekből ismert *Este a faluban* versekkel, amelyek a számon kérő, vallató, Istent szólóongató versbeszélő én hangjai; „Áruld el, Uram, / mi-féle ellentét a fájdalom s a hit; / s hogy egyszer igaz, / máskor hamis, / hogy a rosszban van jó is? / Áruld el, mi-féle gyötrelmem / terem szerelmet, aztán háborút / fekete-fehér szívekben? (...)”

A harmadik cikluscímet is olvashatjuk úgy, mint a második címadó mondat (*A senkiföldjén állok én is*) pontosítását: *Húsz esztendőre a hazától*. Az otthon: távolságélmény, honvágy, várakozás és közeledés: ádvént a megérkezésig, és ez a horizontális síkbéli út — „Mintha hideg szél fújna / húsz esztendőre a hazától...” (*Szélben*) — vertikálisan is érvényesnek tűnik, hiszen a jó értelemben vett egyszerűségben az üres asztal oltárként világít, a

málló vakolat transzcendál. Maga a nyelv és a szavak kérdése is tematizálódik a kötetben, például a nyelvi megmaradás kérdése miatt: „Előbb csak valakik elől rejtőztünk, aztán oly mélyre estünk a nyelvünkbe, hogy már senki nem érti szójárásunkat. A Szereten túlról visszafújja a szél a beszédünket” (*Litánia*). Az imádságban a kapcsolatfelvétel érvényes formája, az igazsághoz való hozzáférés útja a nyelv: „Egyébiránt nem egyszer futottam neki megírni ezt-azt az igazságról, de mindannyiszor elbizonytalanított a szavak torlódása” (*Litánia*). A szavak és a mondatok az utazásban is segítenek, ugyanakkor Iancu Laurát az utazás maga is inspirálja az írásban. „Tanulnom kell ott lenni, ahol vagyok, / és tanulnom kell a szavakat, / melyek segítenek megszökni / onnan, ahol lenni borzongás, / mintha nem is én látnám / a falból kitörő látomást” (*Szavak*).

Talán a negyedik rész a legszívhezszerűbb a kötetben: *Már csak ül, már csak öregszik*. Tízből hét versben él itt az anya motívuma. „Felhősödik, s az Isten / most éppen háttal van, / mereng, mintha anyámat / látnám ujját tördelni szorgosan, / már csak ül, már csak öregszik, / örökölt gyolcsingében; / pohár vízért sem kiált már / tegnap óta az Isten” (*Nádszálak*). Két ember kapcsolatában is kibontakozhat Krisztus drámája (*Fénykép anyámmal*), feltárulhat a nádszál-törékenységek, hiszen — Pascal kifejezésével élve — „egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje”. Amikor a szülőhelytől és a szülőktől való távolság ilyen óriási, a felmerülő hiányt nem lehet akkor és ott, idejében betölteni. Hasonlóan, ahogyan Isten hiányának érzékelése is bizonytalan kapcsolatban van a vele való találkozás élményével. „Anyám vállára támaszkodnék, / az ezer kilométerre” (*Fogság*). Az ötödik, a *Nappal aranyot mosnak* című ciklus minden verse egy személynékre szól, vagy annak emlékére íródott „találkozás”, köztük olvashatjuk a három éve elhunyt Prágai Tamás és a 2016-ban elhunyt Oláh János nevét is. „Azt mondtam akkor magamban: / könnyebb volt a nejlonszatyor, / könnyebb a paraszttarisznya, / elfért benne az ezer kilométeres haza, (...) amikor hazafogadtál. (...) Nyitott szemmel kell aludnom, / nyitottan az örökkévalóságra, / hogy legalább az ébrenlétben / találkozunk néha, / ebbe’ a maradék távolságba” (*Ébrenlét*).

A kötetben műfajilag az egyik legeredetibb rész a *Kimenőcédulák*. Valaha a plébánián élő papok írtak ilyet, ha elhagyták hosszabb-rövidebb időre lakóhelyüket. Iancu Laura az önmagától való eltávolodás kimenőcéduláit írja, melyek nyelvi formája pont olyan töredékes, amilyen a valóságunk észlelése, az emlékezet, vagy az önmagunkra reflektáló tudat. Az „íróasztalomon töredéktemető” sorral indul a ciklus, és a „néha visszatérek” kezdetű sorral zárul: „néha visszatérek / valójában

örökre elutaztam / — kimenőcédulák a rabságból — / ilyesfajta szél törte fel / egykor a jeget / szegény anyám moslékos kannájából”. Maguk a kimenőcédulák töredékességük ellenére is követnek egy logikai folytonosságot.

A könyvet a *Litánia* zárja, ami egynegyedét teszi ki a száztíz oldalnak. Izgalmas maga a keret, amibe lancu Laura behelyezi a párbeszédet. A pappá válás, a családon belüli kétségek kifejeződése („Tudja meg, édesanyám, itt más ábrázolja van Istennek! Szívét nem látni, a tekintete szúr”), a hozott, kissé babonás és „a kitanult” hit intraperszonális és interperszonális vitája („Elváltozott a szava járása, anyám, régi beszédjét messzinek hallom. Mondja úgy, hogy értsem!”), a néprajzi („De hát ahány falu, annyiféle felénk a katolikus hit”), önazonosságbeli, kulturális identitásbeli kérdések poétikai környezetben való érvényes megszólaltatása igazi olvasói élmény. Régebben ma is élő kérdéseket mozgat („Hogy akarsz hát Istennel szóba állni? A szívemen keresztiül”), finoman hangolt és árnyalt szempontrendszert. (*Magyar Napló*, Budapest, 2017)

PAPP EMESE

ZALÁN TIBOR: B2-PÁHOLY Tűnődések a belső oldalon

Van, hogy az ember csak úgy leteszi a ceruzát a papírra, és elkezd húzni rajta, átadva magát a céltalanságnak, pillanatnyi ötleteinek, gesztusainak. Aztán néha érdekes rajzolatok származnak belőle, mint Zalán Tibor új kötetének kísérőábrái. A kötet illusztrátora, Kovács Péter kezét látszólag az esetlegesség, a pillanatnyi ötlet, a papír redői irányították. A kötetnek ezek a „firkái” őrzik a papírfelület, a ceruza makacs anyagosságát, és az ember testi valóságát, egyediségét, egyszerűségét, esetlegességét, ahogyan látszanak a szándékolt vonalak mellett az őket összekötő üresjáratok. S mégis, bármennyire sok a feleslegesnek tűnő vonal, a heveny vonalvezetések mégis kirajzolnak egy képet, vagy talán csak egy kép emlékét, vagy éppen a kép vágját. Aztán hasonlóan ehhez, ha az ember leteszi a ceruzáját a papírra, s elkezd húzni rajta, van, hogy betűk, szavak, mondatok lesznek belőle, s talán egy esszé, tárcsa. Ilyenek Zalán Tibor írásai is a *B2-páholy* című kötetben, s ugyanúgy, az írásokon érződik annak a kéznek a nyoma, aki írta őket. Pillanatnyi ötletei ezek, esetleges gondolatfoslányai, improvizációi annak az egyszerű valakinek.

Az írások a Napút folyóirat B2-es oldalán jelentek meg bizonyos rendszerességgel — innen a kötet címe —, s ennek megfelelően hullámozó mélységűek, komolyságúak. Vannak egészen bri-

liánsak, s olyanok is, melyeken érezhető a kötelezően választható feladat műhelyszaga. Éppen ennek a kötelező írásnak az önironikus pellengérré állítását végzi el maga a szerző *A határidős írásról* című írásában, ahol ilyeneket ír: „Ha sem a határidő, sem az ihletés, sem e kettő vélt összefüggése nem segít, marad a karakter mint iránytű.” „Ellenőrzők: a szám leírásáig, címmel együtt, 1036 karakternél vagyok.” Aztán: „Ha nincs más témánk, költőnél ez gyakori fogás, saját magunkkal kell foglalkoznunk.” Persze nem is célja ezeknek az írásoknak, hogy a feje tetejére állítsák a világot, megoldjanak valamilyen filozófiai dilemmát, csak gondolkodni akarnak, s az olvasót együtt gondolkodásra hívják, mint ahogyan az esszék általában. Amúgy is jölesik az embernek a keserűen tömény irodalmiságok mellett valami könnyedebb, frissítőbb, amit az ember a villamoson zötyögve olvashat. Nem véletlen, hogy az esszé ilyen népszerűségnek örvend napjainkban, hiszen jól illik ahhoz a tempóhoz, amit digitális jelenünk magával von, illik rövidségével, dialogizáló jellegével, személyességével, közvetlenségével.

Ezeknek az esszéknek valami ilyesmi áll láthatatlanul az elején: „Tudom is én, hogy hogy van ez, de...”, vagy: „Bár nem vagyok szakavatott ebben a dologban, de...”, és ennek az alázatos és engedékeny nemtudásnak az oltalma alatt aztán szabadabban és ötletszerűbben, jóízűen, borosan lehet töprengeni, személyes benyomásokat felvillantani. Zalán Tibor ír mindenről, ami feltehetőleg az írás pillanatában foglalkoztatja gondolatait. Költő lévén megfogalmaz egy-két gondolatot mesterségéről, mesterségének anyagáról, a nyelvről többek között *A szóhiányról* című írásában, melyben nyelvújítás korabeli szavakat ízeletget. „Azért mégis hiányoznak az olyan egzotikus szókapcsolatok, mint a rovátkolt barom...” — kezdi az írást, mintha éppen beszélgetne erről valakivel, in medias res, kertelés nélkül arra tér rá, ami érdekli. Aztán tovább fantáziál: „jölesnék csak úgy leírni, egy napig legalább a mongyát, a látytát, a bannyát és bánccsát és a szánnyát, a haggyát a döncsét társaikkal együtt, anti-Révai módra, így! Hm... Stockholm helyett Istókhalmát, Koppenhága helyett Kappanhágót mondanék, s használnám Mórízis költő neologizmusát, Csíkhágót a Chicagó helyett. (...) A bankúr, pénzcsumók, illetve pénzkereskedő bármelyikét használnám bankár helyett.” Ezekben a fejtegetésekben ott lapul Kosztolányi Dezső bohócos, ironikus lelke, a nyelvvel való bíbelődés kosztolányisan gyermeki öröme. A kötet eleve elég nagy rokonságot tart az előd *Próza* című kötetével, de a kapcsolat egészen nyilvánvalóvá válik *A délibábos névetimológiáról* című írásban, melyben Zalán Tibor Kosztolányi Dezső nevének részeiből képzett szavaknak az értelmező szótári cikkét írja egymás alá